

NARODNI GOSPODAR

GLASILO ZADRUŽNE ZVEZE.

Člani „Zadružne zveze“ dobivajo list brezplačno. — Cena listu za nečlane po štiri krone na leto; za pol leta dve kroni; za četrt leta eno krono; za člane zvezinih zadrug po tri krone na leto. — Posamezne številke 20 vin.

Sklep urejevanja 5. in 20. vsakega meseca. — Rokopisi se ne vračajo. — Cene inseratom po 30 h od enostopne peti - vrste, za večkratno insercijo po dogovoru.

Telefon štev. 216.

V Ljubljani, 25. avgusta 1909.

C. kr. poštne hran. št. 64.846
Kr. ogrske „ „ „ 15.648

Vsebina: Opozoritev. Stanje avstrijskega zadružništva koncem l. 1908. Gospodarski in socialni pomen kmetijskih zadrug v Nemčiji. Gnojenje travnikov. Našim živinorejcem. Gospodarske črtice z Danskega, osobito razvoj njenega mlekarstva. Gospodarsko stanje na kvartnerskim otocima. Vestnik Zadružne Zveze. Zadrugi pregled. Gospodarske drobtine. Občni zbori. Pregled poslovanja hranilnic in posojilnic.

Opozoritev.

Tiste kranjske hranilnice in posojilnice, ki še dosedaj niso plačale rentnega davka (t. j. $1\frac{1}{2}\%$ davka od kapitalizovanih in izplačanih obrestij hranilnih vlog), opozarjamo, da Zveza ne bo za nje plačala tega davka. Kakor smo že ponovno izjavili, plačala bo Zveza za svoje kranjske članice le neposredne pristojbine, ne pa tudi rentnega davka. P. n. članice naj torej same in brez odloga poravnajo rentni davek za l. 1908, da ne bodo imele sitnostij z davčnimi oblastmi.

zadružni register. Poleg tega je bilo 94 ne-registrovanih zadrug. Po deželah in po svojem delokrogu se porazdele vpisane zadruge sledeče:

(Posojilnice)

	Celokup štev. regist. zadrug	po Schultze Delitschu	po Rajfaiznu	Skupaj	Konsumna društva	Kmetijske zadruge
Nizja Avstrija						
Dunaj	280	129	—	129	15	2
brez Dunaja	1.039	85	540	625	60	321
Gornja Avstrija	347	14	241	255	25	41
Salcburško	71	3	47	50	7	8
Štajersko	763	113	386	499	43	163
Koroško	250	36	159	195	12	25
Kranjsko	365	24	189	213	15	111
Trst z okolico	85	27	2	29	23	10
Gorica in Gradiška	191	10	92	102	16	62
Istra	223	20	92	112	31	71
Tirolsko	871	22	436	458	26	333
Vorarbersko	187	6	74	80	52	46
Češko	3.588	561	1.892	2.453	321	510
Moravsko	1.911	443	720	1.163	266	361
Šlezija	451	51	256	307	88	33
Galicija	2.276	1.009	883	1.892	41	167
Bukovina	594	96	392	488	46	42
Dalmacija	262	31	174	205	20	24
Skupaj	13.754	2.680	6.575	9.255	1.107	2.330

Premembe l. 1908:

Prirastlo	1.457	223	583	806	139	323
Odpadlo	223	35	2	37	33	97
Stanje kon. l. 1907	12.520	2.492	5.994	8.486	1.001	2.104

Stanje avstrijskega zadružništva koncem l. 1908.

C. kr. statistična osrednja komisija na Dunaju je ravnokar izdala poročilo o stanju avstrijskega zadružništva. Iz tega poročila navajamo sledeče najvažnejše podatke.

Vseh zadrug je bilo koncem lanskega leta v Avstriji 13.754, ki so bile vpisane v

	Obrt. zadruge	Stavbinske zadruge	Ostale zadruge	Zadružne zveze		
				kot zadruge	kot društva	skupaj
Nizja Avstrija						
Dunaj	106	18	10	4	6	10
bez Dunaja . . .	17	15	1	—	—	—
Gornja Avstrija .	25	1	—	2	—	2
Salcburško . . .	5	—	1	1	—	1
Štajersko	48	8	2	3	1	4
Koroško	15	3	—	2	—	2
Kranjsko	18	5	3	5	—	5
Trst z okolico . .	21	—	2	—	—	—
Gorica in Gradiska	9	2	—	3	—	3
Istra	6	2	1	1	—	1
Tirolsko	49	5	—	7	2	9
Voralberško . . .	9	—	—	2	—	2
Češko	241	50	13	4	4	8
Moravsko	91	27	3	8	—	8
Šlezija	17	6	—	3	—	3
Galicija	132	35	9	5	4	9
Bukovina	16	2	—	3	1	4
Dalmacija	12	1	—	1	1	2
Skupaj	837	180	45	54	19	73
Premembe l. 1908:						
Prirastlo	130	48	11	4	—	4
Odpadlo	45	9	2	1	—	1
Stanje kon. l. 1907	752	141	36	51	19	70

Tem statističnim podatkom dodaja nekaj opazk dr. Tomaschek v boljše umnevanje navedenih števil.

Zadružno gibanje, ki je v Avstriji dobilo v zakonu z dne 9. aprila 1873, drž. zak. št. 70, svojo pravno podlago, je v početku napredovalo le počasi. Skoraj 10 let po ustanovitvi prvih zadrug, namreč l. 1882 je bilo vseh zadrug 1248, izmed katerih je pretežni del (1.015) odpadel na posojilnice. L. 1892 je število zadrug narastlo na 2.339, čez pet let (l. 1897) jih je bilo 4.977. Od tega leta se je povprečno na leto ustanovilo 800 — 900 novih zadrug, predlanskim pa 1.199 in lansko leto celo 1.457. Razdruževale so se zadruge v prvih dobah prav malo; l. 1899 se jih je razdružilo 85, najvišje število do tedaj. Od tu naprej pa se jih je vsako leto izbrisalo mnogo nad sto in še je ostala po imenu marsikatera zadruga, ki ni imela v sebi življenske moči.

Še le revizijski zakon iz l. 1903 je temeljitejše odpravil nezmožne zadruge. Še

istega leta je bilo izbranih 302 zadrug (t. j. 3,3 % vseh obstoječih), l. 1904: 238, l. 1905: 318 zadrug; potem se je število izbrisov znižalo na 235, 255 in l. 1908 na 223, t. j. na 1,7 %.

Med zadrugami so najbolj zastopane posojilnice, med temi pa rajfajznovke. Do l. 1885 nahajamo v Avstriji samo posojilnice Schultze — Delitschevega ustroja, in sicer jih je bilo takrat 1.133. L. 1886 sta bili ustanovljeni prvi dve rajfajznovki, ki so se pa v kratkem tako razmnožile, da jih je bilo po 12 letih (l. 1898) že 2.055 in so s tem nadkrile posojilnice drugega sistema, katerih je bilo takrat 1890. Rajfajznovke se še vedno snujejo v čimdalje večjem številu: l. 1908 se jih je na novo ustanovilo 583, posojilnic drugega ustroja pa le 212. Značilno je tudi to, da se je od rajfajznovk razdružilo lani le dvoje, od šulcejevsk pa 25. Živahno se ustanavljajo v novem času tudi konzumna društva, dasi je med njimi mnogo takih, ki se bodo težko obdržala, kar je razvidno zlasti iz tega, da se jih je lansko leto primeroma mnogo razpustilo (3,3 %). Posebno v veliki meri se snujejo kmetijske zadruge, t. j. kmetijske nakupovalne in prodajalne zadruge, skladiščne, delovne in produktivne zadruge kakor tudi zadruge za rejo in vnovčevanje domačih živalij. Tudi obrtniške zadruge, kakor n. pr. sirovinska, delovna, skladiščna društva in produktivne zadruge, se množe vedno bolj, na drugi strani se pa opaza, da se močno razdružujejo (6 %). Najbolj pa so po svojem številu napredovale stavbinske zadruge, ki so se pomnožile za celih 34 % napram prejšnjemu letu.

Gospodarski in socialni pomen kmetijskih zadrug v Nemčiji.

3. Mlekarske zadruge.

Mlekarske zadruge so velikega gospodarskega in tehničnega pomena. Ljudem se prihrani prostor, stroji, delo in čas, dalje

se surovine tehnično izrabijo, izdeluje se enakomerna kvaliteta, in se s tem dosežejo boljši izdelki. S tem se seveda tudi živinoreja pospešuje.

a) Prihranitev prostora, pripomočkov ter dela in časa.

Ako se je 50—100 kmetov združilo in napravi mlekarino, je jasno, da si prihranijo mnogo stroškov za prostor, mlekarsko orodje, kurjavo in druge mlekarske potrebščine, zlasti pa mnogo časa in dela. Ako ima kdo 10 krav in hoče izdelovati maslo, potrekuje ravno eno delavsko moč. Če pa pristopi k mlekarini, potem ne potrebuje te moči in si tako prihrani precej stroškov.

b) Najboljša izraba surovine.

Ko so preje po starem načinu izdelovali maslo, je v mleku, ki je imelo povprečno 3—4 % tolšče, ostalo 1 % tolšče. Moderna centrifuga posname zelo čisto, tako da komaj ostane $\frac{1}{20}$ % tolšče. Po starem načinu se je rabilo 15—20 litrov mleka za funt masla, sedaj se rabi v mlekarini le 13 do 14 litrov.

c) Boljša kakovost masla.

V mlekarnah se izdelava boljša in enakomerna kakovost masla. Na razpolago so razni pripomočki, pazi se na zračenje, snago, hlajenje in shranjenje. Seveda je uspeh tem večji, čimbolj je mlekar in vodstvo vestno in strokovno izobraženo. Vseh teh stvari posamezni kmet nima. Zato pa je kmetovo maslo veliko slabše kakor je maslo, ki se izdelava v mlekarnah. Seveda je zato tudi cena kmečkemu maslu veliko nižja, tako je na primer bila cena v Magdenburgu dne 4. julija 1907:

I. maslo iz mlekarne	110 M	za	stot,
II. „ „ „	106—110	„ „ „	
maslo od kmetov	80—95	M	za stot.

d) Boljša prodaja:

Kupčija z maslom se je lepo razvila. Preje so razni prekupci hodili po hišah ter maslo po zelo nizki ceni skupovali od

kmetov, ali pa je kmet ali kmetica vsak teden šla v bližnje mesto, da je tam na trgu prodala maslo. Bilo je potemtakem veliko stroškov, a malo kupčije.

Vsi ti stroški: zguba časa, pot, sitnosti na trgu odpadejo, ako se oddaja mleko v mlekarino. Kmet, ki je ud mlekarske zadruge, nima druge sitnosti, kakor da vsak dan pripelje mleko v mlekarino in da pride koncem meseca po denar za mleko.

Mlekarina izdelava lahko mnogo dobrega blaga (masla, sira), da napravi večjim trgovinam v mestih večjo ponudbo. Da so izdelki dobri in da se lahko razpečajo, je treba strokovnega vodstva.

e) Pospeševanje živinoreje.

Ker dobiva kmet prav lepe novce za mleko, zato gleda na to, da ima dobre krave molznice. Lepi dohodki od mleka na vsak način pospešujejo živinorejo. Kmet pazi na to, da pridela čim več krme, da živino pravilno krmi, da ima čim več dobrih krav, da je mleko zdravo, in tolsto. Zlasti plačevanje mleka po tolšči sili kmeta na to, da oddaja v mlekarino zdravo, naravno in čimbolj tolsto mleko. To pospešujejo tudi kontrolna društva za mlečno živino, katerih namen je pridobivati dobrih krav molznic.

Mnogi kmetje so že podvojili ali celo potrojili število krav. Vsak kmet pridržuje teleta, ki so sposobna za rejo, doma in jih ne proda. Zelo je tudi poskočila vrednost živine. Junice (po 2 leti stare) so preje stale 90—100 M, sedaj stanejo po 200—250 M. Mlekarstvo ne vpliva samo na živinorejo, ampak sploh na poljedelstvo. Ker ima kmet več živine ima tudi več gnoja in zato za more boljše gnojiti. Ker dobiva za mleko gotove in redne dohodke, zato si lahko nabavi več umetnih gnojil in pridela potem tudi vsled skrbnega gnojenja več žita.

f) Povzetek vseh uspehov.

Uspehi mlekarskih zadrug so različni in precejšnji. Cena maslu je poskočila, tudi

način izdelovanja masla je boljši. Po starem se je porabilo $17\frac{1}{2}$ litrov za funt masla, torej se je dobilo

$$\begin{array}{rcl} 1 \text{ funt masla} & \text{à } 0.90 \text{ M} & \dots = 0.68 \text{ M} \\ 17 \text{ l posnetega mleka} & \text{à } 4 \text{ pf.} & = 0.90 \text{ „} \\ & & \hline & & 1.58 \text{ M} \end{array}$$

Torej se je dobilo za 1 liter mleka 8.9 pf.

Nasprotno pa se v mlekarnah izdela iz $13\frac{1}{2}$ litrov mleka

$$\begin{array}{rcl} 1 \text{ funt masla} & \text{à } 1.15 \text{ M} & \dots = 1.15 \text{ M} \\ 13 \text{ l posnetega mleka} & \text{à } 3 \text{ pf.} & = 0.39 \text{ „} \\ & & \hline & & 1.54 \text{ M} \end{array}$$

Torej se dobi za 1 l mleka 11.9 pf.

Potemtakem se po novem načinu dobi za 1 liter mleka 3 pf. več, kakor preje.

Razun tega se prihranijo stroški, kakor: delo, prostori, materialije, pot v mesto itd.

Ako se računa le 3 pf. pri vsakem litru mleka, tedaj dobi kmet, ki odda na leto v mlekarno 10 do 11.000 litrov, 300 do 330 M več, kakor preje. To je že precej lepa svotica. Ker se združnim potom v Nemčiji predela 3-6 milijard litrov, tedaj dobe kmetje nad 100 milijonov M več, kakor če bi po starem načinu izdelovali maslo.

Napačno misli, kdor trdi, da bi bili isti uspehi, ako bi bile mlekarnе v privatnih rokah. Privatni lastniki bi gledali le na to, da bi dobiček v lasten žep vtaknili, dočim se pri združnih mlekarnah gre za občni blagor in pripada ves dobiček le združnikom. Znano je, da so privatni lastniki mlekarn pregovorili kmete, da so se jim zavezali oddajati mleko kar za več let, 10 do 15 let ali za celo življenje po relativno nizki ceni. Tako n. pr. poroča Rhön, da je neka frankfurtarska mlekarica tvrdila v začetku l. 1906 pregovorila male kmete da, ji bodo 15 let oddajali mleko po 9 pf. liter. Privatni lastniki kmeta torej le izrabljajo, za kmeta je rešitev le v združništvu.

g) Združna prodaja svežega mleka.

Prodaja svežega mleka se vrši v čedalje večjem obsegu. Seveda se sveže mleko

veliko dražje plača, kakor pa če se predelava v maslo ali sir. Zadruga, ki se pečajo s prodajo svežega mleka, so gotovo velikega pomena; skrbе za to, da se mleko očisti, pravilno hladi in hrani in odda kot dobro in zdravo mleko. Vendar se imajo te zadrugaе bojevati s hudimi nasprotniki, t. j. z raznimi mlekarскими trgovci in konsumenti. Kljubu nasprotovanju bodo zadrugaе počasi osvojile tudi to kupčijo. Kajti zadrugaе lažje ustrezajo vsem higieničnim zahtevam, kakor pa privatni mlekarски trgovci.

Gnojenje travnikov.

Gnojenje travnikov je pri nas še zelo na slabem. Marsikje so sicer gnojili, toda večino s samo Tomasovo žlindro. Ta je sicer dobra, a sama ne zadostuje. Ta spredvidimo iz sledečega: Ob srednji letini vzamemo zemlji s senom in otavo za 26 kg fosforne kisline in 96 kg kalija na 1 ha, tedaj trikrat toliko kalija kot fosforne kisline. Zato je treba vračati travnikom tudi kalija v obliki kajnita ali kalijeve soli; drugače naše gnojenje ne more imeti popolnega uspeha. Časih Tomaževa žlindra nima sploh nobenega učinka, ako gnojimo samo ž njo.

Zato dobro pomnimo:

Če že gnojimo travnik, gnojimo vselej s fosforno kislino in kalijem.

Par pojasnil k umetnim gnojilom!

a) Kajnit. Kalij dovajamo zemlji navadno v obliki kajnita, 500 do 700 kg na 1 ha.

Kalijeva sol se jemlje le za strme lege, po 150 do 200 kg na 1 ha.

Kajnit je zrnata sol, bela, rumenkasta, rdečkasta ali temnosiva; je ostrega, slanega okusa, se sprime rada v kepe, če pa denemo zdrobljene šote vmes, ostane rahla. Navadno ima $12\frac{1}{2}$ odstotkov kalija v sebi. Poleg kalija se nahaja v kajnitu tudi nekoliko klorovega magnezija, malo kuhinjske

soli i. t. d. Priporoča se kajnit posebno za lahko in srednje zvezno (težko) zemljo. Trošiti ga je jeseni ali po zimi, po travnikih tudi spomladi, ne pa na njivah, ker kislina lahko škoduje kalečemu semenu.

Kalijeva sol se prideluje v tovarnah iz surovih kalijevih soli, posebno iz karnalita; je drobno zrnata, siva ali rdečkasta ter ima v sebi 40% kalija. Ker ima $3\frac{1}{3}$ krat več kalija v sebi nego kajnit, zato je treba le tretjino te soli, da damo zemlji enako veliko kalija. Za planinske strme pašnike se priporoča vsled manjših voznih troškov. Potresa se lahko še kratko pred setvijo na njive in tudi po vrhu zelene setve.

b) Fosforna kislina. Za to se je obnesla še najbolje Tomaževa žlindra, ki jo trosimo na 1 ha po 400 do 600 kg. Posebno dobra je za lahko in barsko zemljo.

Na boljši zemlji in pri spomladanskem gnojenju pa se z dobrim uspehom priporoča mesto Tomaževe žlindre superfosfat, ki ga devamo 400 do 500 kg na ha. Zaležejo ta gnojila za dve do tri leta.

Kdor hoče gnojiti s hlevskim gnojem, pa ga izpopolniti z umetnim gnojem, naj vzame še 300 kg kajnita in 350 kg Tomaževe žlindre ali 250 kg superfosfata na ha.

Tomaževa žlindra se dobiva pri čiščenju železa od fosfora. V njej je 11 do 23% v citronovi kislini raztopne fosforne kisline, zraven pa še 38 do 60% apna. Samo tista fosforna kislina ima vrednost za nas, ki je raztopna v citronovi kislini in take je v Tomaževi žlindri, ki jo navadno dobivamo po 12 do 16%.

Superfosfati se delajo s pomočjo žveplene kisline iz surovih fosfatov, ki jih lomijo v rudnikih ali pa delajo iz kosti. Torej imamo dvojne superfosfate: rudninske in kostne. Fosforna kislina v njih najhitreje deluje, ker je v vodi raztopna. Superfosfatje so ali svetlo-sivi, rumenkasti ali celo črni. Duh jim je osladen, okus ostro kisel. Priporoča se posebno pri mladih setvah, ker

hitro učinkuje. Prvo leto porabi zemlja 70 do 80% oddane fosforne kisline, 20 do 30% je ostane za naslednje rastline. Na malo apnenih tleh se lahko rabi tudi razklejana kostna moka, ki je pride 200 do 300 kg na 1 ha.

Kostna moka je droben, rumen, močno dišeč prah, ki ima 28 do 30% fosforove kisline v sebi. Treba je gnojiti zgodaj jeseni kot s Tomažovo žlindro, ki jo lahko nadomešča, ker je po ceni.

Pri mnogih travnikih se ni treba ozirati na gnojenje z dušecem, pač pa tam, kjer so detelje po večini izginile, izpodrinjene od trav in pa na suhih, ploščenih travnikih. Take poživimo z 80 do 100 kg čilskega solitra na ha.

c) Dušec. Čilski solitar je bela, siva ali rdečkasta sol, ki na vlažnem odvolgne, se topi. Ima 15 do 16% dušeca. Kot gnojilo je boljši od vsakega drugega dušičnatega gnojila. Treba pa je ravnati z njim previdno, da ga voda ne izpere, zato gnojimo z njimi raje po malem, a večkrat.

d) Apno. Travnike, ki imajo v zemlji malo kalcija, je treba poapniti, sicer Tomaževa žlindra ni kajnit ne moreta priti do veljave. Na 1 ha zadošča na leto 500 do 600 kg živega apna. V jeseni mešamo kajnit ali kalijevo sol s Tomažovo žlindro ali superfosfatom ali kostno moko. Tudi po snegu lahko potresamo ta gnojila. H koncu še par besedi o obdelovanju in posevanju travnikov.

Prvi pogoj za uspešno rast na travnikih je gotovo pravilna vlažnost zemlje. Odtod na eni strani potreba osuševanja z odprtimi ali zaprtimi jarki, drenaža, na drugi strani pa namakanje z vodo, kar je zelo hvaležno delo.

Dalje je treba travnike redno snažiti, trebiti grmovje in kamenje, poravnovati kratine in mravljišča. Jeseni in spomladi naj se vendar vsaj na drugo leto prikaže na travniku železna travniška brana, izposojena pri premožnejšem sosedu ali od domače

strojne zadrage, kot jih imajo v Ljubljanski okolici kar trije sosednji kraji, namreč Št. Vid nad Ljubljano prvo, Savlje pri Ježici drugo, Medno pri Št. Vidu tretjo, najboljši dokaz za vrednost strojnih zadrug.

Spomladi je dobro povaljati travnike z valjarjem, da se ruša, ki se ji je čez zimo dvignila, zopet pritisne k tlom. Tako ostane vlaga v nji, trava preje ozeleni in lažje prenese morebitno spomladansko sušo, ker se je pravočasno dobro zarasla. Valjar je navadno lesen.

Branamo travnike radi pristopa zraka, da more razkrajati rudnine v prst, mah, krtine, gornja plast se prerahlja.

Spomladi in precej po košnji gnojite travnike z gnojnico, da čim preje ozeleni; potem vsled morebitne suše korenine trav ne trpe toliko. Večkrat nastanejo na travniku večje lise, kjer se le malo nakosi; v takih slučajih je treba tranik posejati. Najbolje je spomladi tak travnik dobro prevleči z brano, na to posejati ga s travno zmesjo in potem zavaljati.

Sčasoma pa se tudi sicer dober travnik izsesa, dobrih trav je vedno manj, zato pa toliko več mahu in trdih bilk. Ako ni na travniku pravih trav, potem tudi za gnojenje ne pomaga veliko. Tudi na njivi ne zraste koruza, če še tako dobro gnojite, pa pustite, da se njiva zaseje sama!

Seme pa je treba izbirati! Ni za vsako zemljo vsako seme. Nekatere rastline so za težko, vlažno zemljo, druga za bolj lahko.

Opešane travnike prenavljajo skrbni gospodarji takole: V jeseni navozijo nanje hlevskega gnoja in ga precej globoko podorjejo (gotovo se bo marsikateremu našincu zdela strašna misel: travnike orati!); čez zimo leži brazda pri miru, da se do dobra razzebe. Na spomlad se travnik dobro prevleče in posadi vanjo krompir, koruza ali pesa, sploh kaka okopavnica, ki naj očisti, zemljo plevla. Jeseni se zopet preorje in oseje spomladi oves. Ko je ta $1\frac{1}{2}$ metra

visok se pokosi zelen za krmo, na to pa se poseje travnik s travno zmesjo in se zavalja z valjarjem.

Za travnike se priporočajo po različnosti zemlje in porabne dobe različne zmesi iz trav in detelj.

Tako n. pr. za lahko zemljo na 1 ha travniku, ki ga hočemo kot takega rabiti le 1 do 3 let:

navadne detelje	12 kg
švedske detelje	8 „
laške pahovke	10 „
mačjega repa	6 „

za težko zemljo pa vzamemo pri sicer istih okoliščinah:

domače in švedske detelje vsake po 10 kg	
mesto laške pahovke pasjo travo	12 „
in mačjega repa	6 „

Ako nameravamo rabiti travnik kot tak trajno potem pa vzamemo na 1 ha: za bolj peščeno zemljo:

zelene detelje	3 kg	bele detelje	2 kg
bele detelje	4 „	švedske detelje	2 „
nakote	4 „	rumene „	2 „
franc. pahovke	18 „	franc. pahovke	5 „
angleš. „	4 „	angleš. „	10 „
travn. latovke	5 „	pasje trave	5 „
pasje trave	10 „	travn. latovke	10 „
medene trave	4 „	travn. bilnice	5 „
trde bilnice	5 „	lisičjega repa	5 „
rosulje	2 „		

F. P.

Naišim živinorejcem.

Po deželi se je začelo prav živahno gibanje za zboljšanje živinoreje, posebno govedoreje. Odkar je začel tudi deželni odbor podpirati živinorejo, se pozna že precejšnji napredek. Posebno se je začelo zboljšanje živinoreje združnim potom. Da je to edina in prava pot, nam kažejo druge napredne dežele. V Švici je skoraj vsak kmet, ki se bavi z živinorejo, v živinorejski zadrugi. Pri nas so take zadrage še bolj važne, ker imamo

male posestnike. En sam si ne more rediti lepega plemenjaka, ker mu ni mogoče večkrat imeti pašo za mlado živino in ker mu nedostaje znanja sploh za zboljšanje živinoreje. To se pa lahko stori zadržnim potom. Živino moramo izrejevati na ta način, da nam bo dala več užitka, da nam bo donala več dobička. Mi krmimo večkrat predrago, živali krmo ne izplačajo, kar je tem bolj občutno, čim dražja je krma. Dobček od živine je večkrat premajhen. To se da popraviti z umno rejo, da zbiramo boljše živali za plemo, da krmo pravilno sestavimo, da vpeljemo poskušno molžo. Ona krava, ki daje največ mleka in najbolj mastno, bo tudi krmo bolje izplačala. Reja mlade živine je pri nas večinoma napačna in že v zgodnji mladosti se živali pokvarijo. Zelo važen je skupni nakup in prodaja plemenske živine. Vse to se da zboljšati potom živinorejskih zadrug. Naše kmečko ljudstvo je danes v zadržništvu že toliko izobraženo, da samo sprevidi, da je to edina pot v zboljšanju živinoreje. Živinoreja je pa prva in najpomembnejša stroka v deželi, katera daje našemu kmetu v vseh delih dežele največje in najbolj gotove dohodke. Nad živino ne pride lahko kriza, kakor nad vino ali druge pridelke. Kjer je živinoreja razvita, tam postaja tudi zemlja rodovitnejša, ker se polje in travniki bolje gnojijo. Tudi za vinorodne kraje je živinoreja zelo važna, ker trta potrebuje veliko gnoja. Umetni gnoj pa hlevskega nikdar ne moremo popolaoma nadomestiti. Nadalje je umetni gnoj precej drag in veliko tisoč kron gre vsako leto zanj iz dežele, katere bi ostale doma, ako bi se živinoreja bolje gojila. Po vseh delih dežele, kjer so kmetovalci za napredek, naj se prične s snovanjem živinorejskih zadrug. Snovanje živinorejskih zadrug zelo podpira deželni odbor kranjski in daje on kakor tudi država primerne podpore. Seveda morajo posestniki sami tudi pridno delovati. Zelo zanimivo se je začela razvijati živi-

norejska zadruga v Selcih, ki ima danes osem zadržnih bikov, zadržne mrjasce, skupno pašo na planini, nalašč nastavljenega živinorejskega instruktora, ki zadržnike uči umno rejo, molžo, oskrbuje pašo, skrbi za prodajo itd. Dosedaj imamo živinorejske zadruge v Selcih, Šmartnu pri Kranju, Sori, Predosljah, Cerkljah, Kamniku, Gorjah, Dolškem, Horjulu, Borovnici, Ilirski Bistrici, Št. Rupertu, Igu, več se jih pa še snuje. Nekatere od teh že prav živahno delujejo, nekatere se še pripravljajo. Omeniti je treba, da traja več časa predno se pri zadrugi znatno pozna zboljšanje živine, zato je treba potrpljenja in neutrudljivega dela. Dežela in država pa naj saj nekaj let, da si opomorejo te zadruge, znatno podpirata zadruge, saj je v tem najboljše naložen denar. Ko se bode enkrat več lepe živine doma zaredilo, potem bo lahko šlo. Sedaj se pa mora lepa plemenska živina za začetek, krave in biki, zunaj dežele kupiti. In lepa živina je zelo draga. Z znatno podporo države in dežele in s pridnim delom živinorejcev se bode naša živinoreja v kratkem času močno povzdignila.

Gospodarske črtice z Danskega, osobito razvoj njenega mlekarstva.

IX. Vzgoja telet.

O vzgoji telet se govori in piše danes prav mnogo tudi med nami. A težavna je in zahteva dokaj izkušenj, da se ne zabrede v velike napake, ki nam pokvarijo mlado žival za vselej.

Zelo se priporoča napajanje telet, mesto prostega sesanja. To je sicer proti naravi sesalcev, govede; vendar pa se prav dobro obrestuje in vspehi, ki se dosežejo so vsestransko boljši, kot če bi tele sesalo. Le pozabljivosti zahteva mnogo, in na snago se prevelikokrat pozabi, kar povzroča mnogo bolezni pri teletih in celo smrti. Za navadnega živinorejca je zato boljše, da teleta

sesajo prvih pet do deset dni; nežni želodec se jim bode utrdil, in bode zato manj vplivala nanj kaka mala nepravilnost napajanja, ki naj se nadalje rabi. Po sesanju naj se krava redno pomolze, ker dobra mlekarica ima veliko več mleka, kot ga more tele povžiti.

Važno je tudi, da tele na vsak način dobi vase gosto mleko prve mlezeve. To mleko ni samo redilno in lahko prebavljivo, ampak je tudi najboljšo sredstvo, da izčisti mlado živalico, jo obvaruje zapiranja. To storiš ali s pomočjo umetnega seska in napajalnika, ali pa vtakni dva prsta v gobec teletu, da po teh sesa.

Dobra in obilna hrana tvori meso in kri v obilni meri, treba je sedaj spraviti to tvorbo na pravo pot, ali v mast ali v rast. Tele, katero pitaš za mesarja je lahko na miru, pri njem naj tvori hrana lepo tolsto meso. Plemensko tele se nasprotno ne sme debeliti, mora rasti, se gibati, da dobi lepo razvite mišice in gibčne ude. Plemensko tele bo, čim več se giblje poleti in pozimi, tem večje in tem lepše.

Za boljši razvid umnega krmljenja telet evo še kratko tabelo, ki se rabi na boljšem posestvu:

	celo mleko	posneto mleko	lanenih trop.	trop solnčne rože	zmletega ječ. ali rži	peše	sena
	kg	kg	kg	kg	kg	kg	kg
1—3 dan	1 $\frac{1}{2}$	—	—	—	—	—	—
4—6 "	3	—	—	—	—	—	—
7—9 "	4 $\frac{1}{2}$	—	—	—	—	—	—
10—12 "	6	—	—	—	—	—	—
13—15 "	6	1 $\frac{1}{2}$	—	—	—	—	—
16—18 "	4 $\frac{1}{2}$	3	—	—	—	—	—
19—21 "	4 $\frac{1}{2}$	4 $\frac{1}{2}$	—	—	—	—	—
4 teden	3	6	1 $\frac{1}{8}$	—	—	—	1 $\frac{1}{4}$
5 "	3	6	1 $\frac{1}{4}$	—	—	1	1 $\frac{1}{4}$
6 "	1 $\frac{1}{2}$	9	1 $\frac{1}{4}$	—	—	2	1 $\frac{1}{4}$
7 "	1 $\frac{1}{2}$	10 $\frac{1}{2}$	3 $\frac{3}{8}$	—	—	3	3 $\frac{3}{8}$
8 "	—	12	1 $\frac{1}{2}$	—	—	4	1 $\frac{1}{2}$
9 "	—	12	1 $\frac{1}{2}$	—	—	5	1 $\frac{1}{2}$
10 "	—	13	1 $\frac{1}{8}$	—	—	5	1 $\frac{1}{2}$
11 "	—	12	1 $\frac{1}{8}$	—	—	6	1 $\frac{1}{2}$

12	"	—	12	1 $\frac{1}{4}$	—	—	6	3 $\frac{3}{4}$
13	"	—	12	1 $\frac{1}{4}$	—	—	6	3 $\frac{3}{4}$
14	"	—	12	1 $\frac{3}{8}$	—	—	7 $\frac{1}{2}$	3 $\frac{3}{4}$
15	"	—	12	1	—	—	7 $\frac{1}{2}$	3 $\frac{3}{4}$
16	"	—	12	1	—	—	7 $\frac{1}{2}$	3 $\frac{3}{4}$
17	"	—	12	1 $\frac{1}{2}$	1 $\frac{1}{2}$	—	7 $\frac{1}{2}$	1
18	"	—	9	1 $\frac{1}{2}$	1 $\frac{1}{2}$	—	10	1
19	"	—	6	1 $\frac{1}{2}$	1 $\frac{1}{2}$	1 $\frac{1}{4}$	12	1
20	"	—	3	1 $\frac{1}{2}$	1 $\frac{1}{2}$	1 $\frac{1}{4}$	15	1

Skupaj 153 1213 $\frac{1}{2}$ 67 $\frac{1}{2}$ 24 3 $\frac{1}{2}$ 686 76

Mleko se da ali kuhano ali pasterizirano, nikdar surovo: lanene tropine, drobno zmlete, zmešane z mlekom; pesa se oznaži in na drobno zriba.

Tudi pri teletih se pazi da se najcenejše največ doseže. Kjer v Švici tele dobiva skozi 4 ali več mesecev le celo mleko, se na Danskem kmalu prične nadomestovati celo mleko s posnetim. Množina pokrmljenega mleka pri vzgoji telet je različna skoro na vsakem posestvu; moramo se ozirati na spol in rast teleta, imeti pred očmi namen za katerega se redi, za mesarja, za navadno uporabo ali za plemo. V raznih živinorejskih središčih (centrih) krmijo teletom od 100 do 450 litrov celega mleka in od 900 do 2200 litrov posnetega za čas 4 do 8 mesecev: odvisno je od tega ali se manj ali več ozira na rentabiliteto. Dobro izrejeno tele, ne da bi bilo pitano, mora v 20. tednih starosti tehtati 125 do 150 kilogramov.

Pri umni živinoreji mora gospodar imeti pred očmi rentabiliteto, paziti kako posamezne živali plačajo povžito krmo z mesom ali mlekom, in to pričenši že pri teletih. Zunajnost goveda, rast života, na katero se je dosihdob največ ozirovalo, ne znači nje prave vrednosti. Kaj koristi velika lepa krava, najžlahtnejše krvi, ako se mi pri njej splača krma kakih 50 do 100 kron na leto manj, nego pri manjšemu deželnemu plemenu. Med našo govedjo najdemo izborne mlekarice, ki v prvem času po otelevi molzejo 8 do 15 litrov mleka na dan, s povprečno 4 0/0 tolšče ako ne višje. Tvorimo plemena iz takih krav, rabimo nje bike za

plemenjenje, in namesto da bi dajali letno velike svote za tuje bike, razdelimo te denarje v podpore živinorejskim in kontrolnim društvom; tedaj bodemo v kratkem času videli dokaj boljše vspehe, očitvidno premembo našega deželnega plemena.

Velik razloček je med teoretičnem in praktičnem napredku, med onim ki se vidi z duhom in onim ki se vidi z očmi. V naši živinoreji nisem še opazil nič posebnega, razven kjer so nastale mlekarske zadruge, in se je nabavilo, to je pokupilo boljše živino po drugod, ne že lastno izboljšalo. Slovanski kmetovalec ima itak premalo denarja, da bi si kupoval tuje žlahtnokrvnike, ki se mu mogoče slabše obrestujejo nego domači! Kupovati bike, od katerega ne poznamo natančno njega očeta in matere, lastnosti teh in še njih pradedov, ima lahko dober vpliv, pa tudi slab uspeh na deželna plemena. More kdo kaj očitati tem besedam? Mar ni res, da imajo naši napredni živinorejci le dobro vero v te tuja plemena? A če je ta vera prava, bi morale šele dokazati številke povzete iz hleva, senožeti in denarja. Mlečna množina, tolščobnost mleka, zmožnost za rast in hitro pitanje je odvisno popolnoma od lastnosti posameznih živali. V ednem blevu bodo živali enega očeta imele različna razpoloženja, ena bode dala veliko mleka, druga se bode rajši debelila, tretja bode hitro rastla i. t. d., to opazujemo povsod v naravi. Pri ednoisti mizi zraste eden velik, drugi ostane majhen, eden se zdebela, drugi ostane suh. Iz male krave naredimo brez velikega truda velik krepak zarod, iz malo mleka se nam množina podvoji in potroji polagoma, samo krmiti je umno in obilno, namreč tako da mora vsaka žival izkoristiti krmo le za proizvod, katerega hočemo pri njej doseči. Imam dobro domačo kravo ki mi daje manj mleka, toda z 5 do 6 odstotki tolšče, in jo plemenim z bikom ki prihaja iz družine, kjer je mleko imelo le 3—4 odstotke, bodem s tem križanjem prej na zgubi nego na do-

bičku. Mi imamo v našem deželnem plemenu take krave, čeprav bolj redke, tega sem se prepričal v dosedanem delovanju po mlekarnah. A take živali je treba ceniti, jih dati v roke umnim in premožnim posestnikom, in iz njih tvorjena plemena bodo v kratkem času imela enako vrednost kot stari žlahtnokrvniki. Tu nam pomorejo najlažje živinorejska in kontrolna društva.

S temi besedami ne mislim še, da bi odsvetoval nakupovanje res dobrih bikov tujih pasem, kjer sedaj prav uspešno deluje naša kmetijska družba. Nasprotno jih še celo priporočam. Le tega bi rad prepričal naše živinorejce, da dober bik ne bode sam nikdar pripravil živinorejo do kakih očitvidnih uspehov — k večjem če se zadovoljimo z barvo — ako ni drugih življenskih pogojev napredka. Najprvo se mora kmetovalce podučiti v umnosti živinoreje, v pravilnem krmljenju, potem še-le bode sedanje stremljenje rodilo dober sad. Dokler pa živinorejca ne izobrazimo v njegovi stroki, je ves trud zastonj, ker edini vodnik in kraj napredka je končno le človek sam.

Gospodarsko stanje na Kvarnerskim otocima.

(Konec.)

7. Naši gospodarski nedostaci.

Osim već spomenutih naših mana u slabim putevima, slabom gnojenju, nikakvom kolanju usjeva, slabim gospodarskim orudjem, lošem gojenju životinja, u prevelikom parceliranju itd. ima kod nas i dosta drugih gospodarskih nedostataka, koje nas zapreću u napretku. Nekoje od tih nedostataka nastojat ćemo ovdje još iznijeti, da čitatelja upoznamo sa cijelim našim gospodarskim stanjem.

Prva od tih naših mana bila bi nemar za napretkom. Već je poznata ona stara, koje se naš težak zubima i rukama drži:

pleti kotac, kao i otac; novotarije se njega teško primaju. Ne mari on, što uz to kuburi, on svoj stari način življenja teško mijenja. Strašni je konservativac. Predaji mu još ljepše i još razumljivije o racijonalnom gospodarenju, on će te slušati, dapače ti i povladjivati, al kad se udalji, radi i dalje po staru. Njemu bi se u glavnom hćelo mnogo dobrih primjera, a tih je do u posljednje vrijeme vrlo malo bilo. Naša je inteligencija dosta puta znala i preveć kuditi seljačku nemarnost za napretkom, al dobrih je primera sama malo podavala. Prvi je to ozbiljno shvatio onaj veliki duh, koga nam Providnost poslala, biskup Mahnić i eto odmah u početku svog biskupovanja racijonalno uređuje svoje biskupsko dobro, „Kanajt“ sa novim američkim nasadima. To je više koristilo, nego stotine i stotine najboljih predavanja i nagovaranja. Kad seljak rukopipateljno opazi na dobrom primjeru, da je nešto dobro i da više nosi, on će se i bez nagovaranja sam po sebi za time povesti. Mora se pohvaliti, da je u posljednje vrijeme i inteligencija počela u mnogokojećem sa dobrim primjerom prednjačiti, pak dao Bog, da ti dobri primjeri u gospodarstvu ne jenjaju, već da sve većma napreduju!

Još bi nam se hćelo i naobraženih gospodara, koji bi najbolji primjer podavali, al tih žalibože nema nijednoga u ovim stranama. To baš nebi toliko spadalo u naš nemar, koliko u nemar vlade, koja ne daje našim mladićima prilike, da se mogu u gospodarstvu naobraziti, pošto nemamo ni jedne gospodarske škole. Kad bi u svakom mjestu bio samo po koji gospodarski naobraženi gospodar, bilo bi to sve drugačije, jer bi se za njegovim primjerom i drugi povel.

Nema baš ni one prave volje za radom kod našega seljaka, — on radi, jer mora raditi; rijetko ćeš pak naći koga, koji bi u tom radu našao zadovoljštinu. Koliko se puta čuje: Kad bi mi moglo biti, ja se nebih ni mako. Tu manu ćeš osobito opaziti kad uzmeš

težake na nadnicu, jer nisi li s njima, radit će ti čim manje, te jedva čekaju kad će naći večer. Mnogi radi te nemarnosti za radom zakasne sa poljskim poslovima, te ne svrše ničesa na vrijeme, a onda dakako da ne može biti ni pravoga uspjeha.

Naš se seljak više puta i laskomno zadužuje, nemisleć, da se dug mora vratiti, dostaputa i sa masnim kamatama. Samo daj! mnogima je geslo, a na povratak se valjda kod takovih ni ne misli. Mnogi se ne znadu u potrebi stisniti, te se ne drže one: ako nemožemo kako hoćemo, a mi ćemo kako možemo. Baš u tom pogledu morale bi biti naše posujilnice vrlo obzirne, da ne davaju na dug novaca svakomu koji pita, već jednino onomu, koji je u pravoj potrebi, navlastito za podignuće svoga gospodarstva, jer inače bi one, uza sav svoj mali kamatnjak, mogle postati više za zlo, nego li za dobro naroda.

Ni duha prave štedljivosti nema kod svakoga, jer malo ćeš ih naći, koji bi svoje male prištednje nosili na posujilnicu, već se tu nosi na veće svote. Kako sam već kod „Zadrugarskog stanja“ istaknuo, naše posujilnice na otocima novčano zbilja dobro stoje, al to se nema zahvaliti prištednji onih, što su kod kuće ostali, već onih, koji su pošli u Ameriku, te od tamo šalju. Retki su oni, koji će donesti na posojilnicu po pet ili deset kruna, što su ih kod kuće prištedili. A kako je pri novčanoj štednji, tako isto je i pri štednji na prirodu. Retki su oni, koji će u jeseni napraviti račun, dokle im mora priroda trajati, već daj dokle je, a kad nestane, već će se morati misliti

Ni prave sloge nema kod nas i baš radi toga retke su one općine, koje dobro napreduju. Skupni poslovi, kao što bi bili putevi, vode, kanali i t. d., u velikom su neredu radi same nesloge. Ako je komu, pri kojem skupnom pothvatu samo novčić štete, a cijeloj općini makar na stotine koristi, on će ti sve moguće poduzeti, samo da dotični

pothvat ne uspije. Mnoga mjesta nemaju još ni danas zdrave, pitke vode, jer se nemogu složiti u zajednički rad. Koliko štete pak napravi svake godine voda, odnašajući i ono malo zemlje u more, samo radi toga, jer se općinari ne mogu složiti, kako bi zajednički uredili koji kanal.

Što da pak rečem, o našoj nesretnoj prevrućoj južnačkoj krvi, gdje mnogi u ljutosti izgubi posve pamet, te više nezna trijezno misliti! On će ti dosta puta za malenkost, kad usplamti, dignuti parnicu protiv svom susjedu, radi stvari, koja inače ne vrijedi ni lule duhana. Ne mari da se tu troši, dangubi, gubi zdravje radi razdraženosti, njemu je glavno ne pustiti se pod noge. Kolike su takove nesretne pravde bacile na prosjački štap! Nekoji su pristupačni i k osveti, te se dogodi, da potajno posjeku trsje, uljike ili živinu svomu protivniku. Nisu baš ti pojavi česti, ali se ipak događaju.

Ako još na koncu spomenemo, da se baš ni tudje dosta puta previše ne poštuje, tad mislimo, da smo iscrpili sve glavnije naše mane. Ne mislimo tu većih tatbina, jer takovih hvala Bogu ovuda nema, ali manjih, koje naš seljak valjda i ne smatra grijehom, ima dosta. Poći nasjeći na tudja drva, napasti volove na tudjoj travi, nabrati voća, iskopati vrnjicu krompira, nabrati zelja i t. d. to je kod nas kruh naš svakdganji.

8. Naš gospodarski spas.

— Sve je to lijepo i dobro, što nam ti u ovim člancima ističeš, al da se sve te nedostatke i odstrani, većina nas isto nebi mogla kod kuće živjeti, nego bi morala u svijet — trbuhom za kruhom, pošto nemamo na čemu raditi. Ono nekoliko parcela, što smo po svojim roditeljima baštinili, na kojima se ne možeš skoro ni okrenuti, nebi nas moglo prehraniti ni da zlatom rode. Dajte nam zemljišta pak vidjet ćete, da nećemo ni mi u svijet, već ćemo se kod kuće mučiti,

da se prehranimo, tako će mi mnogi, ako i potaji prigovoriti.

I pravo će imati. Kao što sam već istaknuo, kod nas su samo zgojni maloposjednici, a veleposjednika nema valjda nijednog, pošto se sa diobom na jednake djelove med svu djecu, do toga došlo, da su već retki oni, koji bi mogli na svojem dijelu živjeti. Šta će dakle velika većina tih siromaha tu započeti? Prije su išli po radnjama, kad bi se gdje koja otvorila, sad pak odlaze u Ameriku. A ipak bi se i njima dalo pomoći, sa diobom općinskog tla (komunade).

Naše općine imaju prilično mnogo općinskoga zemljišta, koje je većinom pusto i koje njima, takorekuc ništa ne nosi, osim da ovce po njemu pase i da siromah ide tamo nabrati za gorivo breme kržljivog drvja. Sad da se to tlo razdjeli medju općinare, koliko bi se time gospodarstvu u našim stranama koristilo! Umjesto pustoga tla, da postane tlo obdjelano ili zašumljeno! Pogledajmo samo razliku izmedju toga općinskog tla i susjednog privatnog vlastičtva. Zemljište je jedno te isto, al dok je općinsko samo goliš, privatno je ili lijepo zašumljeno, ili je oranica ili zeleni vinograd. Procijenitelj bi jednaki komad privatnoga sjegurno deset, dvadeset i više puta skuplje procijenio, nego li bi općinsko. A to privatno nosi sjegurno stostruku veću korist, nego li nosi općinsko. Ako pitate razlog, dobit ćete kratak odgovor: privatnik je svoje nastojao i gledao, a po općinskom se radilo što se hćelo, polag one: općinsko — ničije.

Sad mnogi potajno prisvoje (užurpaju) po koji komadić toga općinskoga tla, al doznadu li to na općini, tad dotičnika više puta i sudbeno tjeraju. Istina, općinskoga se tla može uz privolu općine i zemaljskoga odbora i kupiti, al pri tom imade toliko troškova: za procijenu, ugovor, uknjižbu, da to mnogo više stoji, nego li sve tlo vrijedi, pak se retki u to kupovanje upuštaju. Tu bi trebalo učiniti zemaljski zakon, da općine

podijele, ako i ne sve, to barem veći dio svoga općinskoga zemljišta medju općinare na jednake djelove. Taj isti zakon zagovara se i u Dalmaciji gdje uvidjavniji rodoljubi tvrde, da bez toga nema gospodarskog spasa i da bi se time povišio gospodarski prihod Dalmacije za milijune. Tamo još nisu na čistu, da bi onaj dio koga tko dobije postane njegovo isključno vlasništvo ili da on samo bude užitnik istoga, te da ga nesmije ni prodati ni darovati. Moje je mnijenje, da bi bilo bolje, da bude svaki isključivi vlasnik svoga dijela, jer bi ga tad bolje nastojao, a strah, da će tad mnogi svoj dio prodati malo vrijedi, jer ako ga i prodade, to će proći u ruke drugoga općinara, a opća korist biti će isto jednaka, s druge pak strane znademo, da se kolo sreće uvijek vrti, pak da mnogi danas kupuju one iste komade, koje su njihovi oci ili djedovi prodali. Glavno je da se dijeli i da općinari dobiju više zemljišta za obdjelavanje. U općini osorskoj su tako jedan dio općinskog tla medju općinare podijeliti i svaki je dobio oko tri hektara zemljišta. A toliko zemljišta malo koji naš čovjek po roditeljima zabaštini.

Preporučili bi stoga našim zemaljskim zastupnicima, da ovo pitanje o diobi općinskog tla ozbiljno k srcu si uzmu i da u tom pogledu učine shodan zakon. Vrijednost bi se toga općinskog tla u veliko povećala, gole bi se strane pošumile ili pretvorile u oraonice i vinograde, a ljudi kad bi imali na čemu raditi, nebi sjegurao toliko u Ameriku odlazili Prigovor, što bi pak budući naraštaj bez tog općinskog tla (komunade) malo vrijedi, zemljište naime ostaje, ako mu se gospodari i mijenjaju, a glavno je, da to zemljište čim više nosi. Zemljištne će pak plodove, samo da ih bude, sav narod uživati.

J. Mahulja.

Vestnik Zadružne zveze.

Zadružni tečaj za učitelje in duhovnike v Ljubljani, ki ga je priredila Zadružna Zveza

v prostorih slovenske trgovske šole od 9. do 13. avgusta, se je obnesel povsem dobro. Udeležilo se ga je 17 duhovnikov in 8 učiteljev. Razmehoma je bila torej udeležba prav dobra, če se upošteva, da so se tekom mesecev julija in avgusta vršile raznorodne prireditve in da je bil obisk tečaja združen z dokajšnjimi stroški. To je tudi dokaz, da raste zanimanje za zadružno izobrazbo. Pouka je bilo vsak dan 7 ur in je bil razdeljen tako, da je bilo nekaj ur odločenih za teorijo, večinoma pa za praktično delo zlasti glede knjigovodstva v kmetijskih društvih in pri rajfajznovkah. Poučevali so: nadrevizor Pušenjak, revizor Kramaršič in Zvezin tajnik Kralj. Tečaj je obiskal tudi predsednik Zadružne Zveze, dr. Krek, je udeležencem obrazložil važnost in pomen, ki ga ima zadružništvo za naš narod posebno v sedanjem času. To delo pospeševati sta poklicana zlasti učiteljstvo in duhovščina. V sredo se je vršil v Unionu s kurzisti diskusijski večer in se je pri tej priliki razvila živahna razprava o dosedanem zadružnem delovanju in o nalogah, katere čakajo zadrug v bodočnosti. V četrtek so napravili udeležniki poučen izlet v Št. Vid nad Ljubljano, kjer so si ogledali tamošnjo mizarsko zadrugo in kmetijsko društvo.

Nove članice. V zadnjih sejah so bile v članstvo Zadružne Zveze v Ljubljani sprejete sledeče zadruge:

Ig pod Ljubljano, živinorejska zadruga.

Trnovo na Notranskem, živinorejska zadruga.

Št. Jošt nad Vrhniko, hranilnica in posojilnica.

Fuškulin, društvo za štednjo i zajmove.

Zadružni pregled.

Vinarske zadruge za Belokrajino. Na narodnogospodarskem sestanku ki ga je bil sklical v Gradac vodja c. kr. okrajnega glavarstva v Črnomlju na dan 15. julija, se je med drugim omenjalo, da se zadružništvo v Belokrajini doslej ni moglo povoljno razviti. Deželica je kakor odrezana od ostalega sveta, dobre zveze ima le z Ameriko, kamor se je tekom zadnjih 10 let izselilo nad 3000 najboljših moških močij. Vzrok temu silovitemu izseljevanju so slabe gospodarske razmere, ki gonijo ljudstvo z rodne grude v tujino. V zadnjem času se kaže pri merodajnih činiteljih veliko

zanimanje, kako pomagati zapuščeni Belokrajini. Med najvažnejše pripomočke za odpravo raznih narodnogospodarskih hib in nedostatkov je šteti zgradbo železnice, dobrih vodovodov in povzdigo strokovne izobrazbe. Glavni vir dohodkov belokranjskemu posestniku je bilo doslej vino. Ker pa ni urejenih prometnih sredstev, zgubi mnogo na svoji vrednosti in ne more tekmovati z vinskimi pridelki drugih krajev, od koder ga kupec dobi mnogo cenejše. Vzrok vinski krizi leži tudi v preobilni produkciji. Zato bo treba vinu poiskati vnanjih trgov. To se pa da doseči le s skupnim združnim delom. Vsled tega se namerava ustanoviti za Belokrajino več krajevnih vinarskih zadrug in sicer za sedaj v Semiču, Metliki in Črnomlju.

Vzorna sirarna v Bohinju. Z državno podporo je „Mlekarska zveza“ uredila v Stari Fužini v Bohinju vzorno sirarno, katera naj služi kot zgled sirarne za izdelovanje ementalkega sira. Voditelj sirarne je izkušen švicarski sirar. V sirarni ki je ob enem praktična šola, se bodo učili mladi ljudje praktičnega izdelovanja ementalkega sira. Sirarna je urejena popolnoma vzorno po švicarskem načinu.

Gospodarske drobtine.

Slovensko trgovsko šolo za deklice otvorijo šolske sestre v Šmihelu pri Novem mestu. Šola bo obstojala iz enega tečaja. Sprejemale se bodo deklice, ki so dovršile trirazredno meščansko šolo ali pa ki naredo vzprejemni izpit. Pouk bo brezplačen, da se ga morejo udeležiti tudi deklice ubožnih slojev.

Propadanje malih posestev na Ogrskem. V zadnjih tridesetih letih padlo je število neodvisnih kmečkih posestnikov na Ogrskem za 118.000. Od tega odpade na zadnje desetletje 48.000 slučajev. Število onih poljedelcev, ki imajo zemljo samo v najemu, je pa od l. 1890. do 1900. zraslo za 456.000. Leta 1870 je bilo na sodni dražbi prodanih 189.000 posestev, leta 1903. pa že 595.000. Tega leta se je na 30.412 posestev vknjižilo 718 milijonov kron dolga. Od leta 1903. propadanje malih kmečkih posestev tako rapidno raste, da ima danes 3768 ogrskih veleposestnikov 18 milijonov oralov plodne zemlje — med njimi nekateri do dva in pol milijona oralov, — vsi ostali srednji in mali posestniki skupaj pa imajo komaj 19 milijonov oralov.

Žganjarlj v Avstriji pač ni premalo. Našteli so jih 149.455 in plačujejo davka 2,280.000 K. Žganje prinaša skupno državi 90,332.000 K. Popilo se je žganja lani 97,600.000 litrov, 20,451.700 litrov več kakor leta 1879, ko se ga je popilo 77,148.300 litrov. Lani je prišlo na vsakega prebivalca naše državne polovice povprečno 3-70 litra žganja. Žalostne številke!

Za povzdigo pridelka ranega namiznega grozdja v Dalmaciji bo tamošnje namestništvo izdalo podpore in nagrade v finih vrstah trt, umetnem gnoju in drugih vinogradskih potrebščinah, pa tudi v denarju.

Konkurenca domačemu oljkinemu olju preti iz Azije. Zadnji čas se namreč od tam uvažata takozvano „Soja olje“, ki bo jako škodilo domačemu pridelku olja v Dalmaciji in Primorju, ako se ne določi za uvoz „Soja“ primerno visoka carina. V trgovinskem ministerstvu so se v to syrho že vršile ankete, ki pa niso dovedle do končnega zaključka. Tovarnarji namreč predlagajo carino v višini 7 K 50 vin., zastopniki trgovskih zbornic v Dalmaciji pa 40 K. Razlika je torej velika, a upajmo, da v dobi, ko se vlada tako zavzema za gospodarsko povzdigo Dalmacije, ne bodo zopet zmagali industrijski špekulanti v škodo kmetovalca.

Uši na sadnem drevju delajo veliko škodo. Največ trpi malo drevje, katero uši posebno rade napadajo. Trpi pa tudi starejše drevje. Napadeni pognanki zastanejo v rasti in se krive, dočim se listi tudi zvijejo in oslabe. Proti tej golazni se priporočajo razna sredstva. Prav dobro sredstvo je mehko ali mazavo milo (Schmierseife), ki se raztopi v vodi. V ta namen se vzame na 1 liter vroče vode $1\frac{1}{2}$ *dkg* mehkega mila, ki se v gorki vodi hitreje raztopi. Ko se raztopina zadosti ohladi, naj se škropi po ušivih mestih. Ako imaš raztopino v loncu, lahko namakaš ušive pognanke v loncu. Paziti pa je, da jih ne zlomiš. 1 kilogr. mehkega mila stane okolu 80 vinarjev. Več mila kakor $1\frac{1}{2}$ *dkg* na 1 liter se ne sme jemati, ker postane sicer raztopina premočna in prejedka. Mehko ali mazavo milo je najbolj priprosto in najcenejše sredstvo proti listnim ušem.

Snažna molža obstoji v tem, da se umije vime in obriše s snažno suho ruto. Ravno tako je pa tudi treba, da smo snažnih rok pri tem delu in da je posoda čista. Mleko je po molži takoj precediti in je imeti v ta namen snažna in gosta cedila, ki se morajo po vsaki rabi takoj

očistiti. V tem pogledu se pri nas še mnogo greši. Pred molžo naj se hlev prezrači, da je zrak v hlevu čist. Sprijen zrak vpliva silno neugodno na okus in na trpežnost mleka. Mleko naj se tudi takoj shladi in postavi na zračen prostor.

Ravnokar je izšla v založništvu v Ljubljani naša „Družinska pratika“ za leto 1910. z zelo raznovrstno zanimivo vsebino ter mnogimi slikami. Dobiva se od danes nadalje v vseh trgovinah. Cena 24 vin. izvod, po pošti 10 vin. več. Kdor bi je ne mogel dobiti pri domačem trgovcu, naj si jo naroči v Ljubljani pri „Katoliški bukvarni“ ali pa v prodajalni „Katol. tiskovnega društva“. Zahtevajte povsod le našo „Družinsko pratiko“ s podobo sv. Družine. Razprodajalci dobe znaten popust.

Vabilo na izredni občni zbor
Črevljarske zadruge „Združeni čevljarji“ v Žireh,

registrovane zadruge z omejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 5. septembra 1909 ob 1. uri popoldne
v zadrugnih prostorih v Žireh.

Dnevni red:

1. Poročilo načelnikovo.
2. Poročilo blagajnikovo.
3. Volitev nadzorstva.
4. Slučajnosti.

Načelstvo.

Vabilo na izredni občni zbor
Mlekarske zadruge v Kočah,
registrovane zadruge z omejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 5. septembra 1909 ob 4. uri popoldne v
mlekarskih prostorih.

Dnevni red:

1. Predavanje mlekarskega nadzornika, g. J. Legvarta.
2. Prememba pravil.
3. Razni nasveti.

Vabilo na redni občni zbor
Konsumnega društva na Vojskem,
registrovane zadruge z omejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 8. septembra 1909 ob 3. uri popoldne
v društvenih prostorih.

Dnevni red:

1. Čitanje zapisnika o zadnjem obnem zboru.
2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Odobritev računskega zaključka za l. 1908.
4. Razdružba zadruge.
5. Volitev načelstva
6. Volitev nadzorstva.
7. Slučajnosti.

Načelstvo

Vabilo na redni občni
Prve žrebljarske in železo-obrtne zadruge v Kropi in Kamnigoric,

registrovane zadruge z omejeno zavezo,
kateri se hode vršil v soboto dne 11. septembra 1909 ob
2. uri popoldne v zadrugnih prostorih

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem obnem zboru.
2. Odobrenje računa za eno in pol leta 1908/1909 in sklepanje o razdelitvi čistega dobička.
3. Spopolnitev nadzorstva.
4. Poročilo in odobrenje nakupa nepremičnin.
5. Določanje pristopnine.
6. Slučajnosti.

Načelstvo.

Ako bi občni zbor ne bil sklepčen, se skliče čez osem dni drug občni zbor, ki bo sklepal brez ozira na število udeležnikov.

Vabilo na redni občni zbor
Hranilnice in posojilnice v Naklem pri Kranju,

registrovane zadruge z neomejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 5. septembra 1909 ob 4. uri popoldne
v kaplarniji.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva in nadzorstva.
2. Poročilo o izvršeni reviziji.
3. Odobritev računskega zaključka za l. 1908.
4. Slučajnosti.

Načelstvo

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po stem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih zadrugnikov.

Vabilo na redni občni zbor
Kmetijskega in konzumnega društva Št. Jur ob juž. žel.

registrovane zadruge z omejeno zavezo,
ki se bo vršil dne 12. septembra 1909 ob pol 9. uri do-
poldne v gornji dvorani na Kukovčevem.

Dnevni red:

1. Volitev načelstva.
2. Volitev nadzorstva.
3. Razdružitev zadruge.
4. Slučajnosti.

Načelstvo.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasreje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih zadrugnikov.

Občni zbor

Mlekarske zadruge Izlake-Zagorje,

registrovane zadruge z neomejeno zavezo,
se preloži na nedeljo 5. septembra t. l. in se vrši ob 8. uri
dopoldne na istem mestu in po istem dnevnem redu, kakor
je bilo razglašeno vabilo v 14. št. Narodnega Gospodarja
z dne 26. julija 1909.

PREGLED

poslovanja hranilnic in posojilnic na podlagi vposlanih mesečnih izkazov
za mesec julij 1909.

I m e	Pre-jemki		Izdatki		Denarni promet		Hranilne vloge				Posojila				Število članov
							vloženo		vzdignjeno		dano		vrnjeno		
	K	v	K	v	K	v	K	v	K	v	K	v	K	v	
Artiče	4992	—	7479	06	12471	06	2924	60	1564	—	4905	—	1480	—	189
Altbag	3665	54	4763	20	8428	74	1220	—	3044	—	1600	—	—	—	81
Ambrus	6829	27	5913	58	12742	85	6267	—	2042	—	660	—	250	—	28
Banj	9076	36	9061	34	18137	70	3799	21	—	—	18661	49	1891	84	83
Bajagič	442	80	5017	74	5460	54	—	—	—	—	2000	—	348	—	229
Boljun	5343	90	6628	02	11971	92	5260	—	700	—	1000	—	37	99	120
Borovnica	70582	43	68809	35	139391	78	28313	—	18913	14	12848	47	12162	80	344
Boštanj	1627	32	2300	—	3927	32	1416	36	190	—	1110	—	16	88	102
Bučka	6556	96	2370	23	8927	19	1657	05	1950	60	360	—	300	—	276
Bobovišče - Brač	7150	05	7185	05	14335	10	2383	—	80	—	4163	05	54	—	52
Blagovica	8061	81	11690	10	19751	91	5662	50	2700	97	3970	—	2120	—	223
Bogomolji	1860	46	2569	76	4430	22	1100	—	700	—	669	70	760	—	45
Besnica p. Kranju															
Beram	1262	57	968	44	2231	01	109	12	152	20	80	—	250	03	—
Bled															
Bloke															
Boljunec	3465	69	3165	91	6631	60	590	—	392	24	2728	60	1663	—	352
Buzet															
Barban															
Baška															
Belapeč															
Biograd															
Boh. Bistrica															
Cirknica	61466	01	58890	04	120356	05	22098	60	15784	56	10129	67	23185	88	634
Cerklje															
Celje															
Cerklje pri Krš.															
Cerkno															
Col															
Cres															
Češnjica	16255	34	22608	47	38863	81	1965	—	3090	86	16470	—	5892	60	208
Črna gora	8324	35	6601	75	14926	10	4013	05	620	22	3548	08	1024	—	119
Črni vrh	16043	35	14971	93	31015	28	7836	95	1425	54	8998	—	2218	25	228
Čatež															
Čitluk															
Črmošnjice															
D. M. v Polju	6147	26	7275	44	13422	70	4010	—	1545	89	2260	—	1348	—	116
Dicmo-Donje	22179	40	21847	65	44027	05	7300	—	2120	—	3770	—	4372	—	234
Dobje	2496	90	2072	84	4569	74	1908	—	465	—	400	—	24	—	—
Dobova	3505	30	1882	—	5387	86	577	—	1219	91	600	—	138	—	144
Dobrepolje	53173	29	45367	41	98540	70	24783	50	25551	21	18882	11	1830	30	4
Dobrinj	25815	87	26193	69	52009	56	3547	50	13055	80	2255	—	720	—	425
Dobrova	3147	57	2905	—	6052	57	1495	28	2305	—	600	—	—	—	30
Dobrna	19199	50	15993	06	35192	56	16912	12	1651	16	2100	—	790	—	142
Dol	2859	46	2974	10	5833	56	2616	—	310	—	800	—	100	—	63
Dolsko	5209	17	4974	35	10183	52	2057	—	821	60	2147	50	1444	15	64
Domžale	17530	03	17872	39	35402	42	9556	46	5321	70	7120	—	5300	—	319
Draga	12244	96	12589	71	24834	67	1678	—	8723	97	3580	—	1470	—	103
Dračevica	51890	29	51001	—	102891	29	18051	93	11477	74	14129	99	15533	09	58

[illegible]

I m e	Pre-jemki		Izdatki		Denarni promet		Hranilne vloge				Posojila				Število članov
							vloženo		vzdignjeno		dano		vrnjeno		
	K	v	K	v	K	v	K	v	K	v	K	v	K	v	
Leskovec	13281	20	11192	89	24474	09	4644	—	4016	52	6561	—	1859	—	441
Leskovica	3440	92	3794	43	7235	35	343	—	1100	43	2110	—	2982	60	88
Lindar	1304	09	2353	43	3657	52	90	—	25	17	1344	39	374	74	127
Ljubljana, lj. pos.	3920439	96	3991767	37	7912207	33	643799	06	476181	62	218224	10	179358	86	2543
Loka	4577	64	4780	—	9357	64	4019	19	2280	—	—	—	290	90	51
Lanišče Istra . .	15648	95	15568	19	31217	14	9400	—	3000	—	11550	—	300	—	33
Leše	1703	20	1573	50	3276	70	1680	—	140	—	80	—	—	—	22
Loški potok . . .															
Ljubljana, obrt.															
kreditna zadr. .															
Ljubljana, vzaj.															
podp. društvo .															
Ljubno															
Lovreč															
Laporje															
Makole	34518	83	18547	51	53066	34	19268	05	16756	60	720	—	1946	30	—
Mali Lošinj . . .	67548	22	66778	76	134326	98	33696	15	35630	98	21526	—	12703	35	416
Maribor: Sp. Lj.															
Pos.	101565	27	100289	96	201855	23	63663	63	28263	79	52030	—	768	34	228
Medulin	6005	88	58826	29	11829	17	2750	—	435	27	2381	—	2786	15	393
Moravče	13584	16	18700	01	32284	17	6733	—	3209	—	4980	—	5314	46	163
Mirna peč	2365	50	2215	91	4581	41	960	—	215	91	—	—	500	—	52
Maribor: H. p.															
kat. meš.															
Mengeš	21562	19	14711	68	36273	87	14808	44	7744	89	3030	—	674	—	465
Mirlovič-Zagora .	7980	62	9470	—	17450	62	360	—	—	—	326	—	2962	60	474
Mokronog															
Mošnje	4153	05	7575	48	11727	53	2018	—	4741	47	800	—	800	—	131
Mozirje															
Mali Prolog . . .															
Marenberg															
Mirna															
Makarska															
Nova cerkev . . .	693	30	876	44	1569	74	583	—	595	—	272	—	24	91	32
Velika Nedelja .	2127	01	2017	54	42065	97	2038	—	96	—	900	—	—	—	46
Novalja															
Naklo	9495	93	8650	61	18146	54	58	58	7728	61	816	—	200	—	84
Otrič - Strugama	3906	29	1657	75	5564	04	2660	—	857	75	800	—	100	—	70
Omišalj	29074	02	31935	67	61009	69	7592	20	7481	63	—	—	1498	91	176
Otok (Han)	249	50	220	—	638	34	—	—	—	—	220	—	200	—	116
Orehova vas . . .															
Oprtalj	2023	70	2451	77	4475	47	1000	—	17	52	2405	44	129	—	310
Otok kod Sinja															
Podčetrtak	1636	51	1300	—	1936	51	1262	—	60	—	1240	—	200	—	50
Petrovče	700	04	739	—	1439	01	645	—	438	—	—	—	—	—	69
Pišce	5200	33	4891	52	10091	85	1150	—	135	—	4695	—	—	—	83
Planina-Studeno	5757	15	6369	50	12126	65	1779	20	1650	—	1200	—	3190	—	187
Pločice-Konavlje	53178	36	49896	98	103075	98	101637	08	7471	32	115686	33	14476	53	108
Podbabje	1106	—	1437	42	2543	42	106	—	40	—	—	—	—	—	430
Polhov gradec . .	7602	01	7529	56	15131	57	3909	13	5769	23	1700	—	1125	—	185
Poljane	29696	57	32472	63	62169	20	16784	—	10856	97	1800	—	5890	—	442
Poljčane	5686	13	6998	19	12684	32	3981	—	1849	66	1100	—	800	—	66
Pomjan	9154	40	12785	46	21939	86	5924	03	500	—	200	—	1738	24	282
Postojna	1884	04	3278	22	5162	26	1219	71	458	63	1600	—	296	—	96
Ponikva	5686	13	6998	19	12684	32	3981	—	1849	66	1100	—	800	—	66
Sp. Polskava . . .	4675	77	5128	22	9803	99	4422	—	228	—	1900	—	—	—	77

I m e	Pre-jemki		Izdatki		Denarni promet		Hranilne vloge				Posojila				Število članov
							vloženo		vzdignjeno		dano		vrnjeno		
	K	v	K	v	K	v	K	v	K	v	K	v	K	v	
Predvor	3809	12	3983	23	7792	35	2777	—	264	33	310	—	650	—	109
Preska	7010	26	6032	24	13042	50	2971	50	3668	41	820	—	1112	—	—
Prihova	1692	18	1708	35	3400	53	1425	—	790	—	—	—	200	—	60
Prosek	7774	65	11244	96	19019	61	145	50	1400	—	9790	—	5808	40	462
Punat	69188	75	67869	97	137058	72	57162	96	17911	41	800	—	680	—	86
Polzela	1045	29	1000	—	2045	29	670	—	390	—	600	—	—	—	62
Predloka	3724	82	2360	11	6084	93	1703	70	—	—	2310	—	80	—	51
Ponikva															
Proložac															
Pazin															
Rab	9898	78	275	99	20174	75	6685	17	4826	59	3260	—	2626	07	569
Radeče	40138	05	45206	—	85344	05	11958	40	19486	54	25462	55	11987	99	528
Radovica	1113	26	1168	80	2282	06	60	—	719	50	420	—	—	—	98
Rajhenburg	3836	63	3528	81	7365	44	2688	84	161	45	3130	—	70	75	157
Rečica	19447	47	19306	93	38754	40	12046	04	4405	—	3300	—	6260	—	421
Ribnica	95769	26	108672	—	204441	26	37955	31	33469	76	55388	03	30090	—	399
Rob	11269	45	12470	53	23739	98	3354	15	9459	16	1290	—	5400	—	231
Rogoznica	3022	19	3014	81	6036	90	857	22	1374	05	2274	16	971	62	136
Rovte															
Radunič															
Ravnidol															
Ricmanje															
Reka koč															
Roč															
Rova															
Sliv. pri Marib.	7428	90	7622	58	15151	48	2696	—	1140	—	6500	—	2100	—	87
Selca na Braču	19626	63	19339	65	38966	28	1993	25	4726	99	490	—	353	43	233
Selca p. Škof.	23465	52	21986	44	45451	96	4738	50	8977	42	2040	—	5290	—	350
Senožeče	4588	48	4648	09	9236	51	1600	—	—	—	1560	—	1470	—	350
Sevnica	62035	94	61384	06	123420	—	25262	—	18287	14	14230	—	8711	—	2143
Slatina	65364	—	66704	47	135292	47	36540	87	265	920	18670	—	8665	—	940
Slivnica	2133	66	1666	60	3800	26	1000	—	760	—	900	—	541	25	57
Smlednik	3900	47	5026	59	8927	06	2581	—	2476	85	9400	—	—	—	155
Srednja vas	7823	60	6768	59	14592	19	4607	88	4378	93	250	—	1340	—	426
Stara Loka	6548	58	7284	94	13833	52	3196	—	2579	72	2200	—	420	—	+1
Starigr	38112	22	34087	34	72199	56	18223	73	13016	02	20400	—	6230	—	630
Sutivan	4451	37	4242	38	8693	75	1095	03	1350	—	490	—	306	37	134
Sv. Ema	2379	57	2497	05	4876	62	1367	—	—	—	1120	—	276	—	281
Sv. Ivan p. Trstu	34383	08	35129	86	69512	94	21861	04	4767	22	5798	—	4686	35	401
Sv. Jakob ob S.	13205	78	13072	48	26278	26	3611	—	1790	61	2820	—	6376	—	192
Sv. Jur j. zel.	42696	78	38484	75	81181	53	30329	78	26336	43	8110	—	2303	41	345
Sv. Križ (Kastav)	5404	90	3960	84	9365	74	2676	—	910	—	1050	—	1490	—	124
Sv. Križ p. Kost.	9517	08	11427	49	20944	57	3852	—	8916	21	3462	01	2236	88	+2
Sv. Kunigunda	5041	48	4783	02	9834	50	3360	11	2300	04	—	—	1300	—	95
Sv. Lucija	5514	15	5278	52	10792	67	5158	—	603	87	50	—	240	—	142
Svečina	2124	25	2410	82	4535	07	1865	—	910	—	—	—	40	—	21
Sv. Bolfenk	4690	22	4871	34	9561	56	2681	—	674	—	2498	—	143	—	50
Sv. Benedikt	6093	33	4870	77	10964	10	4486	16	2124	11	600	—	1089	33	255
Sv. Križ pri Trstu	2222	61	2282	—	4514	61	588	70	68	—	1090	—	1238	43	109
Sv. Križ p. Litiji															
Suhor															
Semič															
Sl. Gradec															
Starigrad															
Studenci, Štaj.															
Sodražica															

I m e	Pre-jemki		Izdatki		Denarni promet		Hranilne vloge				Posojila				Število članov
							vloženo		vzdignjeno		dano		vrnjeno		
	K	v	K	v	K	v	K	v	K	v	K	v	K	v	
Sv. Peter pri Novem mestu . .	3663	26	5060	41	8723	67	2726	—	1046	63	2000	—	397	—	97
Sv. Petar u Šumi	3781	18	3800	50	7581	68	3300	—	100	—	200	—	300	—	79
Sv. Peter v S. d.	1770	80	1150	—	2920	80	1700	—	350	—	800	—	—	—	61
Sv. Lenart . . .	29417	23	32052	37	61469	60	12803	18	22278	22	7500	—	7518	54	200
Sv. Lovrenc na Drav. polju . .															
Spod. Polskava .															
Stoprce	2010	59	950	55	1961	14	833	—	44	—	900	—	100	—	53
Struge	1641	06	461	—	2102	06	233	—	250	—	200	—	60	—	71
Starilog															
Staracerkev . . .															
Spodnjalo . . .															
Sorica	5423	23	5788	44	11211	67	3071	—	1460	30	300	—	1700	—	64
Stari trg pri Ložu															
Studenci, Dalm.															
Sv. Vincenat . .															
Sv. Mihael poleg Šoštanja															
Sv. Nedelja . . .															
Sv. Trojica . . .															
Slivnica pri Celju															
Sv. Križ pri Litiji															
Št. Ilj. pri Velenju	13519	92	13638	88	27158	80	6586	80	3857	52	1720	—	1360	—	107
Škale	2011	20	—	—	2011	20	1990	—	—	—	—	—	—	—	6
Št. Ilj p. Turj. .	7382	75	13134	73	20517	48	4961	37	5902	56	1040	—	1928	—	231
Št. Janž (Dolenj.)	2187	87	2156	42	4344	29	766	—	1072	47	1029	—	135	78	158
Št. Janž na Dr. p.	4087	67	7887	42	11975	09	3196	—	440	—	7400	—	300	—	85
Št. Jernej	50979	86	45546	30	96526	16	32087	71	16056	—	3355	—	6503	02	836
Št. Jurij p. Kum	647	25	1950	52	2597	77	320	—	739	90	—	—	100	—	80
Št. Jurij p. Kr. .	16622	—	19967	68	36589	83	10404	27	2122	36	4300	—	3400	—	434
Št. Lambert . . .	2456	49	2342	66	4799	15	1935	64	418	22	—	—	234	—	30
Št. Peter n. K . .	28668	76	28548	58	57217	34	10285	49	5367	93	17287	26	13027	97	528
Št. Vid pri Zatič.	22056	77	25322	48	47379	25	18072	—	11639	65	4000	—	2300	—	447
Št. Vid p. Grobel.	767	10	624	86	1391	96	522	—	480	—	140	—	200	—	41
Škofja Loka . . .	16885	96	17588	23	34474	19	4715	25	3907	55	10560	—	506	64	99
Šmartno p. Kran.	29629	21	30392	83	60022	04	6389	—	4990	82	21039	39	12707	44	147
Šmartno p. Litiji	27604	97	30165	60	57770	57	12153	50	5048	67	4214	—	5650	—	282
Šmartno p. Šm. goro	8681	90	9427	23	18109	13	2283	—	783	07	5100	—	400	—	55
Šturije	26237	58	18453	44	44691	02	4693	86	1964	94	10467	—	10686	94	351
Šmarjeta	7308	78	8251	36	15560	14	6524	61	380	—	7870	—	100	—	106
Št. Vid p. Vipavi	13957	06	13364	30	27321	36	8525	—	423	12	6420	—	40	—	81
Šmartno ob Paki	2909	37	5090	79	7946	16	1810	—	1054	25	1900	—	440	—	271
Št. Jurij ob j. žel.															
Št. Rupert															
Šibenik															
Škocijan															
Štokovci															
Št. Vid n. Ljub.															
Šebrelje	4377	42	4090	61	8468	03	2176	30	939	95	918	55	561	84	126
Tinjan	1923	—	1620	11	3543	11	800	—	320	—	1295	—	725	—	247
Tomaj	4096	07	2662	07	6758	14	2237	55	1569	07	1060	—	1100	—	586
Trebelno	12081	90	12327	22	24409	12	8034	30	3809	32	3227	46	3297	46	286
Tomišelj	16505	36	18018	11	34524	47	1385	—	8515	31	9102	80	2085	—	326
Toplice															

I m e	Pre-jemki		Izdatki		Denarni promet		Hranilne vloge				Posojila				Število članov
							vloženo		vzdignjeno		dano		vrnjeno		
	K	v	K	v	K	v	K	v	K	v	K	v	K	v	
Trilj	16703	44	12216	43	28919	87	10530	04	4826	58	7180	—	2260	—	777
Tučepi	5762	01	4404	—	10166	01	4004	—	—	—	2700	—	—	—	142
Tunice	3517	10	3471	24	6988	34	545	95	2453	38	—	—	—	—	48
Trata	7485	—	7530	30	15015	30	7420	—	1500	—	—	—	—	—	16
Trebnje	14612	57	13390	24	28002	81	10494	77	1035	—	12160	—	2094	85	169
Trnovo															
Trebče															
Trebelno															
Tržič															
Tržišče															
Vače	49067	55	48760	97	97828	52	32996	62	15275	38	10440	—	1450	—	52
Velke Lašče	51593	41	52080	37	103673	78	15212	47	13935	28	19902	—	8424	70	357
Vel. Lošinj	12899	58	12736	31	25635	89	2700	—	238	11	1500	—	—	—	106
Videm	6012	11	2982	32	11994	43	3470	—	3683	36	200	—	2175	—	195
Vipava	63686	59	61958	—	125644	59	24921	26	13745	48	23743	88	32314	76	1267
Višnja gora	34569	82	33387	54	67957	36	6454	—	16599	22	10230	60	7336	67	634
Vodice (Dalm.)	2500	05	2212	39	4712	44	1125	13	1495	42	88	64	1162	25	—
Vojsko	3402	83	3744	15	7146	98	3232	—	1632	39	—	—	51	74	48
Vrbnik	13396	28	13052	67	26448	35	6473	—	6594	89	2370	—	1544	—	368
Vrhnika	28819	28	20297	54	49116	82	10223	86	12113	71	2900	—	4454	58	—
Vurberg	8070	94	8677	56	16748	50	4205	—	800	—	3876	—	1362	—	63
Vič	2153	39	1853	99	4007	38	1717	02	608	23	6850	—	20	—	39
Velikovec	64649	93	48116	56	112766	49	20430	—	11801	—	40	—	2498	53	625
Vabriga															
Velik nedelja															
Vodice															
Vinjani															
Višnjan															
Vrlika															
Vrvari															
Zagorje ob Savi	9988	27	9987	08	19975	35	5879	69	1080	18	—	—	1800	—	88
Zaostrog	16381	17	15431	06	31722	23	6196	30	10519	—	—	—	1281	44	265
Zg. Besnica	3518	91	3822	79	7341	70	42400	—	2321	78	7640	—	47	53	53
Zg. Tuhinj	14636	47	14759	37	29395	84	3201	37	2619	99	50	—	10165	77	199
Zreče	2547	27	2547	27	5094	54	2183	—	715	—	—	—	280	—	31
Zibika															
Zagradec															
Zatičina															
Zrenj															
Žiče	2834	89	2498	25	5333	14	2570	—	197	—	—	—	180	—	74
Žiri	15281	89	14120	07	29401	96	9365	—	5220	11	8030	—	4834	60	296
Žužemberk	28953	14	33029	—	61982	14	13391	83	5823	56	16260	—	3300	82	664
Žminj															
Živogošče															
Župa-Raščane															